

Zagrożenia dla krakowskich zabytków – scenariusz lekcji

GRUPA DOCELOWA: uczniowie szkół podstawowych i ponadpodstawowych (uwaga: poziom przekazu treści należy dostosować do poziomu uczniów)

METODA: a) wykład połączony z prezentacją multimedialną „Zagrożenia dla krakowskich zabytków”; b) elementy rozmowy nauczającej.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE: a) prezentacja multimedialna „Zagrożenia dla krakowskich zabytków”; b) komputer, rzutnik, ekran.

CZAS TRWANIA ZAJĘĆ: jedna godzina lekcyjna

OGÓLNY CEL ZAJĘĆ. Po zakończeniu zajęć uczeń powinien wiedzieć, jakie są najpowszechniejsze zagrożenia dla krakowskich zabytków.

SZCZEGÓLOWY CEL ZAJĘĆ. Po zakończeniu zajęć uczeń powinien:
a) wymienić i krótko scharakteryzować najpowszechniejsze zagrożenia dla krakowskich zabytków; b) wytłumaczyć terminy: „kwaśny deszcz”, „zasolenie”, „zagrzybienie”

LITERATURA DLA PROWADZĄCEGO ZAJĘCIA: Andrzej Chwalba, *Dzieje Krakowa. Kraków w latach 1939–1945*, Kraków 2002 (rozdziały: *Niemczenie miejskiej przestrzeni* oraz *Mit „wyzwolenia”*); tenże, *Dzieje Krakowa. Kraków w latach 1945–1989*, Kraków 2004 (rozdział: *Miasto z „odzysku”. Rewaloryzacja*); *Encyklopedia Krakowa*, Warszawa–Kraków 2000; Michał Rożek, *Urbs celeberrima. Przewodnik po zabytkach Krakowa*, Kraków 2006; Józef Lepiarczyk, *Konserwacja zabytków architektury*, Kraków 1954. Janusz Smólski, *Początki prac rewaloryzacyjnych w zespołach zabytkowych Krakowa. Organizacja, planowanie, realizacje*, w: *Doktryny i realizacje konserwatorskie w świetle doświadczeń krakowskich ostatnich 30 lat*, red. Bogusław Krasnowolski, Kraków 2011, s. 147–160; Andrzej Kadłuczka, *Ochrona zabytków Krakowa*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1988; *O zabytkach. Opieka, ochrona, konserwacja*, red. Tadeusz Rudkowski, Warszawa 2005; Mieczysław Kurzątkowski, *Mały słownik ochrony zabytków*, Warszawa 1989

TOK ZAJĘĆ

UWAGI DO TREŚCI KSZTAŁCENIA I ZAWARTOŚCI PREZENTACJI MULTIMEDIALNEJ

1. NISZCZENIE KRAKOWSKICH ZABYTEKÓW W PRZESZŁOŚCI: OKUPACJA NIEMIECKA

- *prezentacja multimedialna / mini-wykład z elementami rozmowy nauczającej*: prowadzący przedstawia wybrane przypadki niszczenia zabytków w Krakowie podczas II wojny światowej; pyta uczniów o lokalizację prezentowanych zabytków i cel niszczenia zabytków przez Niemców; porządkuje i podsumowuje wypowiedzi.

Zniszczenia krakowskich zabytków z okresu II wojny światowej to przede wszystkim: (1) usuwanie pomników (w tym Adama Mickiewicza na Rynku Głównym i pomnika grunwaldzkiego na placu Matejki); (2) usuwanie polskich godeł z wystroju architektonicznego budynków użyteczności publicznej (przykład dawnej Akademii Handlowej przy ulicy Kapucyńskiej 2, obecnie Zespół Szkół Ekonomicznych Nr 1); (3) kradzieże (przykład *Portretu młodzieńca* Rafaela Santi ze zbiorów Muzeum Książąt Czartoryskich); (4) stosunkowo nieliczne destrukcje w wyniku bezpośrednich działań wojennych (przykład: uszkodzenie kaplicy Batorego w katedrze na Wawelu radziecką bombą lotniczą w styczniu 1945 roku).

2. NISZCZENIE KRAKOWSKICH ZABYTEKÓW W PRZESZŁOŚCI: OKRES PRL

- *mini-wykład / prezentacja multimedialna*: prowadzący przedstawia wybrane przypadki niszczenia zabytków w Krakowie w okresie PRL i wskazuje ich przyczyny.

Zniszczenia w substancji zabytkowej Krakowa w latach PRL miały trzy zasadnicze przyczyny: (1) zaniedbania państwowych właścicieli (przykład kominka w Willi Decjusza, pierwsze zdjęcie przedstawia jego stan po odnowie w latach 60., gdy Willa mieściła szpital gruźliczy; drugie zdjęcie stan po dewastacji w latach 70., gdy willa była opuszczona; trzecie zdjęcie – obecny stan po rekonstrukcji

kominka); (2) celowe niszczenie zabudowy śródblokowej w obrębie centrum Krakowa w latach 60. i 70.; (3) degradacja ekologiczna związane z napływem zanieczyszczeń z huty „Katowice”, „Lenina” w Nowej Hucie i huty aluminium w Skawinie. Szczególnie niebezpiecznym dla zabytków był tzw. kwaśny deszcz będący głównym powodem destrukcji kamienia (przykład oryginałów rzeźb Dwunastu Apostołów z kościoła św. św. Piotra i Pawła, które obecnie przechowywane są na tylnym dziedzińcu kościoła).

3. WSPÓLCZESNE ZAGROŻENIA

- *mini-wykład / prezentacja multimedialna*: prowadzący przedstawia na wybranych przykładach przypadki zagrzybienia, zasolenia, problemów konstrukcyjnych, zanieczyszczenia powietrza pyłami tzw. niskiej emisji oraz dewastacji.

Zanieczyszczenie powietrza ma dziś swe źródło głównie w tzw. niskiej emisji (domowe piece węglowe, spaliny samochodowe). Jego wpływ na zabytki widać na jasnych odnawianych elewacjach, gdzie stosunkowo szybko po zakończonej konserwacji osiada czarna pył (przykład ratusza podgórskiego: pierwsze i drugie zdjęcie przedstawiają stan zabytku odpowiednio przed i po konserwacji elewacji, trzecie zdjęcie – widoczny pyłowy osad osadzony na ścianach obiektu). Poważnym problemem o charakterze ściśle krakowskim jest zasolenie, szczególnie mocno zagrażające kamieniarce i polichromiom (przykład sklepienia kościoła św. Anny oraz muru „cegielkowego” na Wawelu). Problem zagrzybienia zaprezentowano na przykładzie obrazu „Matka Boska od demonów” (XIV w.) z klasztoru kanoników laterańskich przy kościele Bożego

Ciała na Kazimierzu (stan przed i po dezynsekcji i konserwacji) oraz kaplicy klasztoru klarysek przy ulicy Grodzkiej. Bezpośrednim zagrożeniem dla istnienia zabytku są problemy konstrukcyjne (przykład kościoła św. Mikołaja przy ulicy Kopernika, w którym stwierdzono 80 zarysowań i spękań, będących wynikiem rozchodzenia się poszczególnych partii kościoła, które wybudowano w różnych okresach i które nie posiadają wspólnych fundamentów; drugi przykład: kopiec Piłsudskiego, który osunął się w wyniku długotrwałych opadów deszczu w 2010 roku). Oddzielnym problemem jest wandalizm często niszczący efekty kosztownych prac konserwatorskich (pierwszy przykład: dewastacja poaustriackich fortów „Twierdzy Kraków” (kolejno: forty „Batowice”, „Borek” i „Sudół”; drugi przykład: klasztor Urszulanek na ulicy Starowiślnej, który padł ofiarą grafficiarzy po zakończeniu remontu konserwatorskiego elewacji).

4. REKAPITULACJA

- *rozmowa nauczająca*: hasłowe przypomnienie nauczanych treści w rozmowie z grupą.

Niniejszy scenariusz wraz z prezentacją multimedialną przeznaczony jest do bezpłatnego wykorzystania w trakcie zajęć szkolnych i pozaszkolnych.